

Toda kljub temu to je logika, je določen sistem in zgrajenost; dogajanje je neracionalno, vendar je v njem metoda. Mogli bi reči, da ta »sanjska« realnost ustvarja svoje lastne razsežnosti, tako rekoč svoj lastni prostor in čas. V tako začrtanih razsežnostih dogodki prehajajo drug v drugega, mogoča je hkratnost različnih časov, istovetnost neistovetnega in neistovetnost istovetnega, hkratno gibanje časa naprej in nazaj itd. Ta svet ima torej vrsto značilnosti, ki so dejansko element sanj. (Zelo očiten primer je recimo mrtvec, ki po smrti živi naprej tako, kot je do tedaj.)

Druga posebnost tega pisanja je, da sestavlja literarno realnost samo tisto, kar je izrečeno. To pomeni, da ni v njej nič utemeljevanja in osmišljanja, nobeno dejanje in nobena akcija nista osmišljena, nimata motivacije, vzroka, realnost je dana vsa in v celoti. Tu torej ni oseb, ki bi delovale iz svojega karakterja, torej iz »notranjega« bistva, ki bi osmišljevalo vsako njihovo dejanje, in ne dogajanja, ki bi po »logiki stvari« izhajalo iz situacije. V literaturi je taka motivacija, osmislitev, po navadi de facto neizrečena; predpostavlja se, da jo bo bralec ob branju sam od sebe upošteval. Ker pa je tu logika dogajanja avtonomna, »sanjska«, je tudi tako so-mišljenje nemogoče. Zato

se zdi, kot da je literarna realnost povsem avtonomna; ta »samozaprto« literarne realnosti je torej v tem, ker je le-ta samo taka, kot je dana, ker ne napotuje na noben neizrečeni, so-mišljeni vzrok ali smisel, ki bi jo šele omogočal.

Seveda je treba opozoriti, da je govorjenje o »sanjski« logiki teksta samo govorjenje v prenesenem pomenu; ta logika je namreč eminentno literarna, »sanjski« svet je specifično literarni svet. Ta logika je namreč tista, ki ustvarja obliko in razvrstitev (torej strukturira tekst), ki torej določene ureja v specifično literarno formirano celoto.

V tem smislu je Pasja ovratnica zelo kompleksno delo. Zanj je značino stalno prepletanje in variiranje motivov v vedno novih kontekstih, prepletanje časovnih in prostorskih nivojev, perspektiv itd., vse to pa ustvarja zelo komplicirano, celo heterogeno tkivo, ki pa je vendarle popolnoma povezano. Hkrati tekst kaže velik razpon obvladanja jezikovnega izraza, še posebej premege govora in dialoga, ter bogastvo metaforike in čutnih, plastičnih podob. Zdi se, da lahko zaradi vsega tega trdimo, da je Pasja ovratnica eden najzanimivejših dosežkov mlade generacije prozaistov.

Igor Zabel

STOLETNIKA ROJSTVA SAŠE ŠANTLA

Likovna
umetnost

Ljubljanska Narodna galerija je pripravila spominsko razstavo za stoletnico rojstva Saše Šantla. Kakorkoli že vrednotimo opus Šantlovih del od slik pa do grafik in risb, ilustracij ter dekoracij in uporabnih umetniških del, razstava je ponudila soliden izbor in ilustrativen prerez tega, kar je v svojem delu ustvaril Vesnan, čigar delo je do danes neovrednoteno ali pa le delno. Vendar pa se ob slikah,

grafikah, risbah, embalažnih in dekorativnih delih sproži vrsta vprašanj, tudi povezanih s Šantlovim teoretičnim glediščem na umetnost, da nenaključni gledalec razstave hote ali nehote išče korelacije s tedaj prevladujočimi impresionisti (pač kontrastivno!), tudi se sprašujejo o vlogi Vesne, ki jo je Saša Šantel kot glavni pobudnik in ustanovitelj 1903. uresničil na Dunaju. Seveda se nabere niz vprašanj, ki ostajajo odprta, prav tako v zvezi s pojmovanjem umetnosti Saše Šantla. Razstava nam je zbudila zavest o

znanih in pa manj znanih komponentah razgibane dejavnosti S. Šantla, ki se ji lahko približimo le, ako smo zmožni narediti jasno ločnico med Vesnani in z njimi vred s Šantlom, in pa med prevladujočimi impresionisti. Marsikaj na tem področju je neraziskano, neznano, nepublicirano, pa tudi tisto, kar je bilo revialno natisnjeno, je skorajda pozabljeno in znano komaj strokovnjakom.

S takega zornega kota se nam razstava o delu Saše Šantla razodeva kot izbor, ki je upravičeno namenjen jubileju in s tem razvejani dejavnosti ustvarjalca, ki je dolga leta »ostal v ozadju«. Ne glede na »ozadje« pa je treba priznati, da sodi S. Šantel med pionirje domače grafike ne glede na poznejši močnejši in estetsko prodornejši val. Prav tako uporabna umetnost z njim šele uvaja možnosti za uveljavitev uporabnega z umetni-

skim. Čeprav ob vsem ni bila izrečena beseda o umetniški specifikki in estetski vrednosti del S. Šantla, pa se stežka sprijaznimo, da bi bilo to mogoče zanesljivo storiti na osnovi izbora njegovih del. Drugače povedano — za stoletnico je zamujena priložnost, da bi razstava monografsko, v celoti in z natančnejšim študijskim dognanjem opredelila mesto Saše Šantla v njegovem času in z najpotrebnejšimi korelacijami izrekla vrednostno stopnjo o njegovih raznolikih delih Kakršen koli bi že bil rezultat preučevanja njegovega opusa, bi s celostno razstavo dobili zaokroženo podobo in jasna oporišča za sintezno spoznavanje o njem, pa četudi ne vselej ugodnih glede na tedanja sodobna prizadevanja v umetnosti. Tudi razstavni katalog nima zaokrožene študijske narave, dasi kaže skrbno urenjenost.

I. G.

SPREHOD PO JUGOSLOVANSKIH IN TUJIH REVIJAH

Trojna številka (4—6) zagrebškega Foruma objavlja šestnajst novih pesmi Slavka Mihalića s skupnim naslovom *Vezne posode smo*. Esej *Pogledi na Shakespeara* v prevodu Branimira Žganjnerja objavlja Matej Bor. To je sprehod skozi Shakespearovo življenje, kolikor ga omogočajo skromni podatki o njem, in skozi njegovo ustvarjalnost, pri čemer skuša naš prevajalec iz Shakespeara zatipati predvsem duha njegovih umetnin, »ki ni držal ogle-dala samo življenju, ampak tudi ogle-dalu, ki ga življenje kaže.« Temu esaju sledi prispevek Dušana Moravca o Shakespearu pri Slovencih. V njen ugotavlja, da smo se Slovenci srečali s Shakespearom razmeroma pozno, kar so zakrivile neurejene razmere v tedanjem slovenskem gledališču. Sicer pa podaja pregled tega, kako smo se Slovenci seznanjali s Shakespearom od

Linharta, Šaupera in Cankarja do Župančiča, Bora, Modra in Menarta. Tudi tokrat je prevajalec Branimir Žganjner.

*

V dvojni številki beogradske Književnosti (8—9) piše Dimitrij Rupel o vsakdanji resničnosti in umetniški resničnosti. V prispevku, ki ga je prevedla Marija Mitrović, skuša avtor z vidika sociologije literature na podlagi posameznih literarnih pojavov iz zgodovine in iz najnovejšega časa raziskati razmerje med umetniškim delom in resničnostjo zunaj njega. Taras Kermauner objavlja peto nadaljevanje svojega Novoga dnevnika, nanašajočega se na dogajanja v lanskem avgustu in novembru. V njem se kot ves čas doslej vtisi ob doživljanju okolja prepletajo z razmišljanji o sočasnih pojavih v slovenski družbeni stvarnosti, pa v literaturi in filozofiji, gledanih tudi v luči polpretekle zgodovine. Kermaunerjevo pisa-